

Projekt

z dnia

**UCHWAŁA NR
RADY MIASTA OPOLA**

z dnia 2019 r.

**w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej
w Opolu na lata 2019 – 2021**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506), art. 12 pkt 11 w związku z art. 92 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2019 r. poz. 511), art. 176 pkt 1, art. 179 ust. 2, art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2018 r. poz. 998, poz. 1076, poz. 1544, z 2019 r. poz. 730) – Rada Miasta Opola uchwala, co następuje:

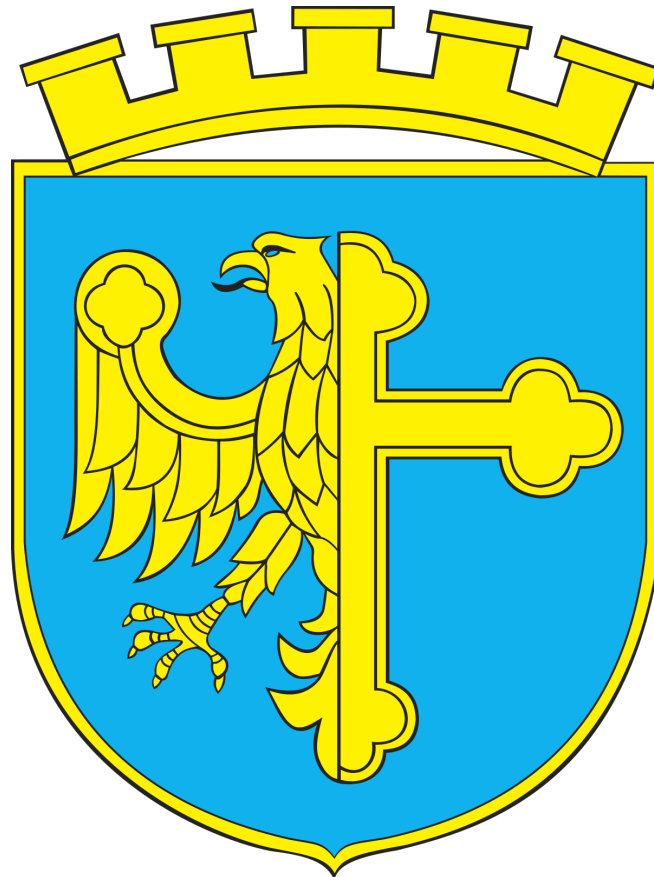
§ 1. Przyjmuje się do realizacji Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej w Opolu na lata 2019 – 2021, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Opola.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

załącznik
do Uchwały nr
Rady Miasta Opola
z dnia

PROGRAM WSPIERANIA RODZINY I ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ W OPOLU NA LATA 2019-2021

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	3
I. WSTĘP.....	4
II. CHARAKTERYSTYKA I ANALIZA SYSTEMU WSPIERANIA RODZINY – WYBRANE ZASOBY MIASTA OPOLA.....	5
Praca socjalna, pomoc specjalistyczna, terapia.....	8
Asystent rodziny.....	9
Placówki wsparcia dziennego.....	10
III. ZASOBY PIECZY ZASTĘPCZEJ MIASTA OPOLA.....	13
Rodzinna piecza zastępcza.....	14
Instytucjonalna piecza zastępcza.....	17
Pomoc dla osób usamodzielnianych.....	19
Projekty unijne realizowane w Opolu.....	20
IV. ANALIZA SWOT SYSTEMU WSPIERANIA RODZINY I PIECZY ZASTĘPCZEJ NA TERENIE MIASTA OPOLA.....	21
V. CELE, DZIAŁANIA I WSKAŹNIKI PROGRAMU.....	23
VI. LIMIT ZASTĘPCZYCH RODZIN ZAWODOWYCH NA DANY ROK KALENDARZOWY.....	24
VII. REALIZATORZY PROGRAMU.....	24
VIII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.....	25
IX. MONITORING.....	25

WPROWADZENIE

Rodzina stanowi integralną część społeczeństwa, jest jego najmniejszą, a zarazem podstawową komórką, do której należymy od chwili urodzenia. Rodzina należy do tych instytucji społecznych, które pomimo wielu zmian zachodzących w społeczeństwie, znajduje się na szczycie hierarchii wartości społecznych. Przekonanie, że rodzina jest ważna w życiu jednostek oraz to, że stanowi ona cel, do którego warto dążyć, obecne jest w wielu różnych kulturowo zbiorowościach. Pełni rolę najważniejszej grupy społecznej człowieka. Jest pierwszym i podstawowym środowiskiem wychowawczym dziecka. To w rodzinie dziecko nabywa wiedzę o otaczającym je świecie oraz o panujących między ludźmi relacjach. Dziecko w rodzinie uczy się wyrażania swoich uczuć oraz wartościowania co jest dobre, a co złe. To w rodzinie wychowują się kolejne pokolenia, które w późniejszym okresie swojego życia kreują społeczeństwo. Rodzina kształtuje osobowość młodego człowieka, jego postawę społeczną i wyznacza koleje jego losu.

Rodzina prawidłowo funkcjonująca stanowi dla dziecka najlepsze naturalne środowisko, w którym poprzez odpowiednie oddziaływanie stymulowany jest rozwój i kształtowana jest tożsamość młodego człowieka. Niezmiernie ważne jest, by rodziny zapewniały dzieciom przestrzeń do prawidłowego rozwoju, a taki jest możliwy tylko wtedy, gdy rodziny funkcjonują w sposób prawidłowy. Jednak sposób w jaki przebiega proces kształtowania się dziecka zależy od zróżnicowanych czynników, w tym od wartości i postaw przekazywanych przez rodziców oraz ich indywidualnych zasobów wiedzy i umiejętności wychowawczych. Umiejętności wychowawcze rodziców są bardzo zróżnicowane, a procesy wychowawcze są skomplikowane. Każdy rodzic napotyka na trudności w procesie wychowywania dzieci. Trudności te mają zróżnicowany charakter i natężenie. Kiedy jednak pojawiające się problemy przerastają możliwości ich rozwiązania przy wykorzystaniu własnych zasobów rodziny, pojawia się konieczność jej wsparcia z zewnątrz. Najważniejsze jest bowiem to, by nie dopuścić do natężenia dysfunkcyjności rodziny, która mogłaby doprowadzić do konieczności odseparowania dzieci od ich rodziny i objęcia ich opieką pieczy zastępczej.

Należy poczynić wszelkie starania, aby rodziny przeżywające trudności w realizacji funkcji opiekuńczo – wychowawczej uzyskały profesjonalną pomoc i mogły w przyszłości samodzielnie, bez wsparcia instytucjonalnego, realizować złożone funkcje rodziny. Podstawą do rozwiązywania problemów rodziny jest jej wspieranie i pomoc w odbudowaniu prawidłowych relacji w rodzinie oraz we właściwym wypełnianiu ról społecznych przez jej członków. Wsparcie rodziny powinno mieć charakter profilaktyczny i ochronny. Pomoc rodzinie powinna być realizowana poprzez wzmacnianie i wyzwalamie zasobów tkwiących w rodzinach, wspieranie rodziców w ich funkcjach opiekuńczo – wychowawczych oraz poprawę bezpieczeństwa socjalnego rodziny i jakości życia. Działania w tym zakresie oparte winny być na zasadzie pomocniczości z poszanowaniem podmiotowości rodzin. W sytuacji natomiast, gdy okoliczności spowodowały konieczność umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, to wsparcie winno obejmować zarówno środowisko pieczy zastępczej jak i rodziny biologicznej w takim zakresie by zintegrowane działania umożliwiły, wtedy gdy tylko jest to możliwe, powrót dziecka do rodziny biologicznej.

W kontekście powyższych założeń ogromne znaczenie ma jednak nie tylko sposób w jaki gminy i powiaty rozwiązują problemy rodzin przeżywających trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, ale w szczególności jaką wagę w hierarchii ważności ich spraw mają działania podejmowane na rzecz rodzin oraz wspierania ich rozwoju oraz jaka jest realizowana długofalowa polityka społeczna obejmująca wszelkie dziedziny dbania władarzy o dobrostan pozostających we wspólnocie mieszkańców.

Dlatego też priorytetem działań na rzecz rodziny w Mieście Opolu jest nie tylko reagowanie na sytuacje kryzysowe w rodzinach ale przede wszystkim zapewnienie odpowiednich warunków do dobrego funkcjonowania i rozwoju rodzin, w tym wsparcie rodziny w wychowaniu dzieci i młodzieży oraz kreowanie wartości rodziny na szczycie hierarchii dóbr społecznych poprzez: wzmacnianie zasobów Miasta i rozbudowę właściwej infrastruktury prorodzinnej, począwszy od wzmocnienia instytucji opieki nad małymi dziećmi, poprzez dbałość o zdrowie i edukację na wszelkich jej szczeblach, umożliwienie rodzinie uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym miasta, poprzez rozwój infrastruktury zatrudnienia w celu zapobieżenia odpływowi ludności „za pracą” do innych regionów Polski czy za granicę, poprzez wzmocnienie zasobów mieszkaniowych oraz efektywne realizowanie zadań pomocy społecznej, wsparcie osób niepełnosprawnych i potrzebujących szczególnej opieki, a skończywszy na kreowaniu właściwej polityki senioralnej.

I. WSTĘP

Preambuła ustawy z dnia 9 czerwca 2011r o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2018r. poz. 998 ze zm.) opiewa, iż:

„Dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługujących im praw i wolności,

dla dobra rodziny, która jest podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci,

w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami”,

organy administracji publicznej zobowiązane są do podejmowania działań na rzecz wspierania rodziny, w szczególności rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.

W celu ustalenia priorytetów i strategii Miasta Opola w zakresie realizacji zadań wynikających z powyższej ustawy Rada Miasta Opola uchwala Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej w Opolu na lata 2019-2021, stanowiący kontynuację Programu na lata 2016-2018.

Wprowadzając ustawę o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zastępującą zapisy ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej, ustawodawca nałożył nowe obowiązki na samorządy. Pomoc rodzinie naturalnej pozostała w gestii gminy natomiast organizację pieczy zastępczej powierzono powiatowi. Miasto Opole realizuje zadania gminy oraz powiatu w zakresie:

- wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych poprzez zespół planowanych działań mających na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania tych funkcji oraz
- systemu pieczy zastępczej w ramach działań zespołu osób i instytucji ukierunkowanych na zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadku niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców.

Rozwiązania systemowe wynikające z obowiązującej od 1 stycznia 2012 roku ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej kładą nacisk na działania zmierzające do utrzymania dziecka w rodzinie. Zadanie to ustawodawca nałożył na gminy jednocześnie zobowiązując je do **opracowania i realizacji 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny**. Opracowanie i realizacja gminnego programu wspierania rodziny są istotne, ponieważ wyznaczone w nim cele, priorytety oraz kierunki działań są pomocne w stworzeniu spójnego systemu pomocy dla rodziny przeżywającej trudności w opiekowaniu się i wychowywaniu dzieci, opartego na współpracy wszystkich instytucji, organizacji i osób pracujących z dziećmi i rodzicami. Efektywna realizacja programu przez współpracujące ze sobą ogniwa systemu może powstrzymać destrukcyjne procesy zachodzące w rodzinach i pomóc w dokonaniu przemiany, skutkującej wzmocnieniem i rozwojem rodzin oraz, co najważniejsze, w utrzymaniu w nich dzieci.

Jednak w przypadku, kiedy rodzina naturalna nie wypełnia swojej funkcji względem dziecka w sposób prawidłowy, a zachowania poszczególnych jej członków mogą zagrażać dobru dziecka, ww. ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nakazuje zabranie dziecka z takiego środowiska. Zgodnie z ustawą pieczę zastępczą organizuje powiat; do zadań własnych powiatu należy **opracowanie i realizacja 3 - letnich programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej**.

Konstrukcja Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2019-2021 realizowanego przez Miasto Opole na prawach powiatu, uwzględnia zakres zarówno zadań gminy jak i zadań powiatu w ramach jednej spójnej strategii.

Zadania gminy w zakresie wspierania rodziny i opieki nad dzieckiem, a także zadania powiatu w ramach rodzinnej pieczy zastępczej Miasto Opole wykonuje za pośrednictwem Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Opolu, będącego jednocześnie organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej, natomiast zadania powiatu

w zakresie instytucjonalnej pieczy zastępczej - także we współpracy z Centrum Obsługi Administracyjnej Placówek Opiekuńczo – Wychowawczych w Opolu, działających we współpracy ze środowiskiem lokalnym.

Podstawowym założeniem Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej w Opolu na lata 2019-2021 jest kontynuacja realizacji kierunków i zadań wdrożonych w Programie Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej w Opolu na lata 2016-2018 w zakresie utworzenia spójnego systemu wsparcia dzieci oraz wsparcia rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, a także rozwój pieczy zastępczej.

Realizowane w ramach Programu zadania koncentrować się będą nie tylko na dziecku ale również na całej rodzinie w sytuacjach gdy w rodzinie biologicznej nastąpi kryzys i wymaga ona wszechstronnego wsparcia, jak i w sytuacji gdy dziecko zostanie już umieszczone poza rodziną biologiczną w celu odzyskania przez nią funkcji opiekuńczej. Wiodącą koncepcją działań planowanych przez Miasto Opole jest systemowe podejście do rodziny i będzie dotyczyć zarówno rodzin zagrożonych dysfunkcyjnością oraz rodzin już dysfunkcyjnych. Program ma na celu rozwój sieci pomocy dziecku i rodzinie biologicznej, a w przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej - również rodzinom zastępczym. Program ma zatem charakter zróżnicowany jest on zarówno profilaktyczny jak i interwencyjny, w zależności od celów i poszczególnych zadań prowadzących do ich realizacji. Ważnym aspektem podejmowanych działań jest również zapobieganie marginalizacji i społecznemu wykluczeniu rodzin dysfunkcyjnych.

Pomoc dziecku i jego rodzinie powinna mieć charakter interdyscyplinarny i być udzielana przez właściwych specjalistów w ramach zintegrowanego lokalnego systemu. Ważne jest, by działania i decyzje względem rodziny były podejmowane przy współpracy zarówno wyspecjalizowanych publicznych instytucji (pomoc społeczna, szkoła, sąd, policja, instytucje oświaty, podmioty lecznicze) ale także by były wspierane przez organizacje pozarządowe i kościelne oraz otoczenie społeczne zagrożonych rodzin. Wszelkie działania służb i instytucji oraz organizacji pozarządowych pracujących na rzecz dobra dziecka i rodziny powinny być realizowane w sposób zintegrowany i uwzględniać prawo do zachowania tożsamości dziecka i jego prawa do utrzymania kontaktów z rodzicami biologicznymi.

Proponowane do realizacji w ramach Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2019-2021 działania koncentrują się na wzmacnianiu rodziny biologicznej poprzez wspieranie umiejętności wychowawczych rodziców, profilaktyce i wzmacnianiu umiejętności społecznych dzieci i młodzieży, a także optymalizacji działań związanych ze sprawowaniem opieki zastępczej, rozwoju i podnoszeniu jakości form opieki zastępczej, tworzeniu systemu wsparcia dla rodzin zastępczych oraz na rozwoju zasobów ludzkich i instytucjonalnych systemu wspierania rodziny i pieczy zastępczej.

II. CHARAKTERYSTYKA I ANALIZA SYSTEMU WSPIERANIA RODZINY – WYBRANE ZASOBY MIASTA OPOLA

Na podstawie danych GUS (Statystyczne Vademecum Samorządowca) na przestrzeni ostatnich 3 lat w mieście Opolu liczba mieszkańców przedstawia się następująco:

Liczba/lata	2016 rok	2017 rok	2018 rok
MIESZKAŃCY			
ogółem	118 722	128 140	128 137

Skokowy wzrost liczby mieszkańców w 2017 roku spowodowany był przyłączeniem części gmin ościennych w ramach tzw. Dużego Opolu (o 9.321 osób).

Istotnym jest odnotowany od 2016 roku dodatni przyrost naturalny, który nastąpił już rok wcześniej niż powiększenie granic miasta. Współczynnik przyrostu naturalnego (różnica pomiędzy liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców) w mieście Opolu przedstawia się następująco

Współczynnik/lata	2015	2016	2017	2018
-------------------	------	------	------	------

Przyrost naturalny na 1000 ludności	-0,6	0,6	0,9	0,2
-------------------------------------	------	-----	-----	-----

Miasto Opole realizuje wiele działań prorodzinnych, stanowiących zaplecze do promowania, wspierania i wzmacniania rodzin w Mieście Opolu.

W odpowiedzi na potrzebę zapewnienia przez gminę Opole opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 w mieście Opolu od 2011 roku systematycznie rozwija się infrastruktura żłobków, dzięki czemu wzrasta liczba miejsc w żłobkach, w tym w żłobkach publicznych. Taki rozwój infrastruktury żłobków jest możliwy dzięki przyjętej w 2011r. ustawie o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, która umożliwiła tworzenie żłobków przez podmioty niepubliczne.

Żłobki publiczne/Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba publicznych żłobków	4	5	5	5	5	5	5	5
Liczba miejsc w publicznych żłobkach	343	404	404	404	404	429	460	468

oraz niepublicznych:

Żłobki niepubliczne/Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Liczba niepublicznych żłobków	5	8	10	12	13	13	16	17
Liczba miejsc w niepublicznych żłobkach	256	309	473	555	605	774	953	1167

Popularność podjęcia tego rodzaju działalności przez podmioty niepubliczne jest udzielana tym pomiotów dotacji na każde dziecko objęte opieką w wysokości 650 zł miesięcznie. W rozwoju opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 Miasto Opole nie poprzestaje na angażowaniu środków budżetowych ale także sięga po środki z budżetu państwa w ramach programu Maluch oraz po środki unijne, dzięki którym wybudowano nowy żłobek publiczny a następnie go rozbudowano, ale także dofinansowano funkcjonowanie miejsc. Warto tu nadmienić, że Miasto Opole angażowało się także w rozwój infrastruktury dziennych opiekunów, realizując projekt „Powrót do zatrudnienia”.

Rola żłobków w systemie wspierania rodziny jest nieoceniona. Dzięki funkcjonowaniu żłobków młodzi rodzice mają szansę na rychły powrót na rynek pracy, mając poczucie iż ich pociechy przebywają pod dobrą profesjonalną opieką, a oni mogą wykorzystać swoje kompetencje i zapewnić swojej rodzinie dobrostan materialny. Żłobki spełniają też ważną rolę w zabezpieczeniu dobrostanu dzieci do lat 3 ponieważ oprócz funkcji opiekuńczej, pielęgnacyjnej i edukacyjnej wobec dzieci spełniają także rolę edukacyjną dla rodziców dzieci oraz profilaktyczną w kontekście zaniedbania dziecka, które może wystąpić w rodzinach zagrożonych dysfunkcją, serwując dzieciom 10-godzinną opiekę wraz z wyżywieniem i profesjonalną opieką.

Miasto Opole realizuje wiele różnych działań w ramach polityki prorodzinnej. Dla przykładu od 2013 roku funkcjonuje przyjęty do realizacji Program Opolska Rodzina, którego głównym celem jest wspieranie rodziny w samodzielnym wypełnianiu podstawowych funkcji oraz tworzenie warunków do życia i rozwoju rodzin. W ramach Programu, oprócz innych działań na rzecz rodzin, wydawana jest dla osób uprawnionych, w tym dla dzieci i młodzieży do 18 roku życia, a od 2019 roku także dla osób niepełnosprawnych - Karta „Opolska Rodzina”, a od 1 stycznia 2017r. dla seniorów Karta „Opolski Senior”. Karty stanowią „wejściówkę” uprawniającą do uczestnictwa w kulturze, sporcie i rekreacji na preferencyjnych zasadach w ramach oferty miejskich jednostek. W system udzielanych ulg i preferencji w ramach kart włączyły się także podmioty niepubliczne, oferując dostęp do różnorodnych produktów i usług na promocyjnych zasadach.

W ostatnich latach spadła stopa bezrobocia rejestrowanego. Przez stopę bezrobocia należy rozumieć procentowy udział liczby bezrobotnych w liczbie ludności aktywnej zawodowo (suma liczby osób bezrobotnych i liczby osób uznanych wg. kryteriów GUS za pracujące)

lata	2015	2016	2017	2018
Stopa bezrobocia w %	5,3	4,9	3,9	3,3

Na przestrzeni ostatnich lat zmienił się współczynnik obciążenia demograficznego, rozumiany jako stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym. Jako wiek nieprodukcyjny najczęściej przyjmuje się wiek 0-17 lat (wiek przedprodukcyjny) oraz 60 lat i więcej dla kobiet i 65 lat i więcej dla mężczyzn (wiek poprodukcyjny); wiek produkcyjny to 18-59/64 lata: 18-59 lat – dla kobiet i 18-64 lata – dla mężczyzn.

Wskaźnik/lata	2013	2017
Ludność w wieku przedprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	23,1	26
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	33,1	40

Ponadto, w stosunku do roku 2013 w roku 2017 zwiększyła się liczba osób w wieku poprodukcyjnym (60 lat i więcej dla kobiet, 65 lat i więcej dla mężczyzn) z 21,2% ogólnej liczby ludności do 24,1% co świadczy o starzeniu się społeczeństwa.

Analogicznie do liczby mieszkańców liczba osób i rodzin którym udzielono pomocy i wsparcia oraz przyznano świadczenie z pomocy społecznej wzrosła w 2017 roku w stosunku do roku 2016 by ponownie nieznacznie zmaleć w 2018 roku.

Wyszczególnienie	2016 rok	2017 rok	2018 rok
OSOBY I RODZINY, KTÓRYM UDZIELONO POMOCY I WSPARCIA (PRYZNANO ŚWIADCZENIE)			
Liczba osób	1995	2108	1993
W tym: osoby długotrwale korzystające	1159	1141	1142
Wiek 0-17	186	417	117
Wiek produkcyjny	1060	1175	914
Wiek poprodukcyjny	749	516	962
Liczba rodzin	1764	1875	1836
Liczba osób w rodzinach	2616	2768	2527

Źródło: opracowania własne MOPR w Opolu

Obecnie (w roku 2018) najczęstszymi przyczynami korzystania ze świadczeń pomocy społecznej mieszkańców miasta Opolu są: długotrwała i ciężka choroba i niepełnosprawność; profil ten zmienił się od 2016 roku, w którym było to ubóstwo i bezrobocie. W dalszej kolejności jest to ubóstwo, bezrobocie, bezdomność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i alkoholizm. Z problemem alkoholowym ściśle związane jest zjawisko przemocy w rodzinie, które jest źródłem i istotą dysfunkcji dotkniętych nim rodzin.

Powód przyznania świadczeń z pomocy społecznej (liczba rodzin):

Powód	2016	2017	2018
długotrwała i ciężka choroba	738	890	964
niepełnosprawność	674	766	804

ubóstwo	919	908	779
bezrobocie	779	726	539
bezdolność	337	336	298
bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych	165	171	154
alkoholizm	56	66	65

Źródło: opracowania własne MOPR w Opolu

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych miasto Opole zapewnia wsparcie, które prowadzone jest w formie:

- 1) pracy z rodziną,
- 2) pomocy w opiece i wychowaniu dziecka.

W realizacji zadań w zakresie wspierania rodziny miasto Opole kładzie nacisk na wzmocnienie działań profilaktycznych i doskonalenie metod pracy z rodziną na rzecz pozostawienia w niej dziecka lub powrotu do niej dziecka oraz stworzenie systemu wsparcia rodziny, która przeżywa trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej wobec swoich dzieci.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych związana jest najczęściej z brakiem prawidłowych wzorców, powielaniem negatywnych postaw wyniesionych z rodziny pochodzenia, a także niezadolnieniem życiową i niemożliwością zapewnienia odpowiedniego poziomu życia w rodzinie, na skutek bezrobocia, niskich dochodów rodziny, dziedziczenia ubóstwa, braku aspiracji życiowych. Bezradność współistnieje często i jest utrwalana przez występujące w rodzinie uzależnienia, stosowaną przemoc oraz inne dysfunkcje. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zobowiązuje gminę do zapewnienia wsparcia rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Wsparcie to w myśl zapisów ww. ustawy winno polegać w szczególności na: analizie sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie, wzmocnieniu roli i funkcji rodziny, rozwijaniu umiejętności opiekuńczo-wychowawczych rodziny, podniesieniu świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny, pomocy w integracji rodziny, przeciwdziałaniu marginalizacji i degradacji społecznej rodziny, dążeniu do reintegracji rodziny.

Praca socjalna, pomoc specjalistyczna, terapia

Celem pomocy społecznej jest wspieranie podopiecznych w dążeniu do pokonywania trudnych sytuacji życiowych. Wspieranie to może przyjmować zróżnicowane formy. Wśród nich na szczególną uwagę zasługuje praca socjalna, której realizowanie jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym.

Wstępne rozpoznanie sytuacji i potrzeb rodziny oraz udzielenie jej wsparcia odbywa się w środowisku. Praca socjalna w środowisku w Mieście Opolu odbywa się w 6 rejonach opiekuńczych i realizowana jest przez wykształconych i wyspecjalizowanych pracowników socjalnych. Kadra ta podejmuje starania, by trafnie zdefiniować problemy świadczeniobiorców i pomóc im w procesie odzyskiwania zdolności do samodzielnego funkcjonowania i pełnienia ról społecznych, zawodowych, rodzinnych. Na podstawie rozpoznanych problemów i potrzeb rodziny pracownik socjalny może w ramach dostępnych narzędzi pokierować zaawansowanym procesem wsparcia rodziny.

Zaawansowana praca z rodziną jest prowadzona w szczególności w formie: konsultacji i poradnictwa specjalistycznego, terapii i mediacji, usług dla rodzin z dziećmi, w tym opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych, pomocy prawnej, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego, organizowania dla rodzin grup wsparcia, asystenta rodziny.

W strukturze Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Opolu funkcjonują wyspecjalizowane komórki udzielające specjalistycznej pomocy jw.; jest to m. in.: Dział Opieki nad Rodziną i Dzieckiem, Ośrodek Interwencji Kryzysowej, w których to komórkach zatrudniani są m. in. specjaliści pracy z rodziną, terapeuci prawnicy, psychologowie, asystenci rodziny.

W przypadku współistnienia bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych z występowaniem przemocy w rodzinie, rodziny objęte są pomocą w ramach ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym w funkcjonującym systemie Niebieskich Kart, specjalistycznym poradnictwem oraz w razie potrzeby – schronieniem w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie.

Na szczególną uwagę w szeroko rozumianym systemie pomocy i wsparcia w opiece nad dzieckiem i rodziną zasługuje także funkcjonująca w systemie oświaty Miejska Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, która w ramach swojej działalności realizuje cele główne takie jak m. in.:

- udzielanie dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej (psychologicznej, pedagogicznej i logopedycznej) oraz pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu,
- wspomaganie rodziców i nauczycieli w wychowaniu i kształceniu dzieci i młodzieży,

dysponując wysoko wyspecjalizowaną kadrą psychologów, pedagogów, logopedów wspierających dzieci i ich rodziny w procesie rozwoju i edukacji. W ramach swojej działalności Poradnia świadczy szerokie usługi w zakresie diagnostyki problemów rozwojowych, orzecznictwa w zakresie kształcenia specjalnego i inne oraz terapię deficytów u dzieci i młodzieży, a także terapię psychologiczno-pedagogiczną, poradnictwo, konsultacje, mediacje rodzinne, warsztaty podnoszące kompetencje rodzicielskie i inne formy pomocy.

Asystent rodziny

Jeżeli z analizy sytuacji rodziny wynika stwierdzona konieczność przydzielenie rodzinie asystenta rodziny, zostaje on zaangażowany w proces pomocy rodzinie na wniosek pracownika socjalnego, sądu lub innej instytucji. W pierwszej kolejności uzasadnieniem do przyznania wsparcia przez asystenta rodziny jest zagrożenie bezpieczeństwa/dobra dzieci i utraty przez rodziców możliwości pełnienia funkcji rodzicielskich. O asystę rodzinną starć się może również rodzic, który wymaga wzmocnienia, przechodzący kryzys życiowy, rodzinny czy ekonomiczny. Ten rodzaj pomocy kierowany jest do rodzin, w których istnieje zagrożenie umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej. Zgodnie z zapisami ww. ustawy liczba rodzin, z którymi jeden asystent rodziny może w tym samym czasie prowadzić pracę, jest uzależniona od stopnia trudności wykonywanych zadań, jednak nie może przekroczyć 15. W mieście Opolu powyższy standard został osiągnięty. Należy pamiętać także, że wspieranie rodziny winno być prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego. Stosunkowo duża liczba rodzin rezygnuje ze współpracy z asystentem rodziny, co najczęściej wynika z braku motywacji do zmian.

Wsparcie rodziny przez asystenta rodziny:

Lata	2016	2017	2018
Liczba asystentów rodziny	5	6	5
Liczba rodzin	51	64	62
Przeciętny czas pracy asystenta z rodziną w m-cach	21	20	22
Liczba rodzin, z którymi asystent rodziny zakończył pracę ze względu na zaprzestanie współpracy przez rodzinę	3	8	11
Liczba rodzin, z którymi asystent rodziny zakończył pracę ze względu na brak efektów	2	1	4
Liczba rodzin, z którymi asystent rodziny zakończył pracę ze względu na osiągnięcie celów	1	0	5

Źródło: opracowania własne MOPR w Opolu

Rodziny mające trudności w wypełnianiu swoich zadań, objęte pomocą asystenta mogą skorzystać z różnych form pomocy, w tym poradnictwa rodzinnego, terapii rodzinnej, pomocy prawnej, psychologicznej, a także wsparcia w placówkach wsparcia dziennego.

Liczba /lata	2016	2017	2018
Liczba rodzin objętych pomocą asystenta, korzystająca z pomocy psychologicznej	14	19	18
Liczba rodzin objętych pomocą asystenta, korzystająca z pomocy terapeuty rodziny	19	19	13
Liczba rodzin objętych pomocą asystenta, korzystająca z pomocy terapeuty ds. uzależnień	4	5	4
Liczba dzieci z rodzin objętych pomocą asystenta, korzystająca z pomocy specjalistów (logopeda, pedagog, psycholog, itp)	28	36	38

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, rodzina przeżywająca trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej może uzyskać pomoc rodzin wspierających. Rodzina wspierająca może pochodzić z bezpośredniego otoczenia dziecka i pomagać rodzinie w opiece i wychowaniu dziecka, prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Obecnie w Opolu nie ma rodzin pełniących funkcje rodzin wspierających. W programie na lata 2019-2021 podejmowane będą działania nakierowane na rozpowszechnianie tej formy wsparcia rodzin dysfunkcyjnych.

Placówki wsparcia dziennego

Miasto Opole dysponuje bogatą ofertą placówek wsparcia dziennego, tworzonych sukcesywnie i funkcjonujących w Mieście, których działalność od 1 stycznia 2012 roku została uregulowana na podstawie przepisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Działalność placówek opiekuńczo-wychowawczych skierowana jest do grup tzw. zwiększonego ryzyka, a zatem dzieci z rodzin alkoholowych, dotkniętych przemocą oraz innymi dysfunkcjami. Celem działalności placówek jest wspomaganie wychowawczej roli rodziny w integralnym rozwoju dziecka poprzez objęcie pomocą szczególnie tych dzieci, które sprawiają problemy wychowawcze, charakteryzują się zaburzeniami zachowania, są zagrożone demoralizacją, przestępczością lub uzależnieniami. Ważnym aspektem działalności placówek wsparcia dziennego w systemie wsparcia rodziny, poza oddziaływaniem opiekuńczym, wychowawczym i terapeutycznym wobec dzieci i młodzieży, jest praca z rodziną dziecka. Włączenie rodziców w proces kształtowania kompetencji opiekuńczo-wychowawczych oraz wzmacnianie pożądanych relacji w rodzinach doświadczających trudności poprzez zintegrowane oddziaływanie na dzieci oraz rodziców w procesie zmiany daje szansę uzyskania najskuteczniejszych i trwałych efektów.

Określa się najważniejsze funkcje (zadania) realizowane przez świetlice: funkcja opiekuńcza, wychowawcza, społeczna, a także terapeutyczna i profilaktyczna. Warto podkreślić, że są one ze sobą ściśle związane.

Funkcja opiekuńcza polega na wspieraniu rodziny w zakresie zapewnienia dzieciom bezpieczeństwa i opieki na okres pobytu dziennego w placówce. Z tą funkcją ściśle wiąże się funkcja wychowawcza polegająca na organizowaniu czasu wychowanków, zapewnieniu wypoczynku i rozrywki, ale także kształtowaniu potrzeby osiągnięć i rozwijaniu zainteresowań podopiecznych czy pobudzaniu ich aktywności twórczej i społecznej. Jest to także organizacja zajęć rekreacyjnych, a więc zabaw i gier zespołowych, zajęć z zakresu kultury fizycznej, organizacja różnego rodzaju uroczystości oraz imprez okolicznościowych i wiele innych. Warto podkreślić, że wszelkie tego typu zajęcia pełnią również istotną funkcję prewencyjną, gdyż „przeciwdziałają nudzie i odciągają młodzież od zachowań ryzykownych, takich jak: chuligaństwo, przestępczość, narkomania, alkoholizm”.

Funkcja wychowawcza placówki obejmuje także pracę dydaktyczną z dzieckiem, czyli pomoc w odrabianiu zadań domowych i wyrównywanie braków edukacyjnych poprzez np. organizowanie korepetycji prowadzonych przez wolontariuszy. Praca dydaktyczna z wychowankami placówki jest nierzadko trudnym zadaniem, ponieważ podopieczni nie lubią się uczyć i nie mają nawyku systematycznego odrabiania zadań

domowych. Ponadto często pochodzą z rodzin, w których nikt nie motywuje ich do nauki lub po prostu nie jest w stanie pomóc dziecku ze względu na niski poziom wykształcenia.

Funkcja społeczna placówki realizowana jest poprzez szeroką współpracę placówki z rodzinami wychowanków oraz środowiskiem lokalnym, tj. podmiotami i instytucjami wspierającymi proces wychowania dziecka (są to m.in. ośrodki kultury, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, szkoły, poradnie rodzinne, ośrodki pomocy społecznej, sądy dla nieletnich i inne). Funkcja społeczna świetlic przejawia się zatem w działalności wspierającej funkcjonowanie społeczne całej rodziny. Dlatego też w świetlicach oprócz pomocy i wsparcia wychowankom często udziela się porad, konsultacji oraz doradztwa rodzicom i opiekunom dzieci przy współpracy z lokalnymi instytucjami pomocowymi.

Funkcja terapeutyczna placówki obejmuje organizowane w placówce zajęcia psycho- i socjoterapeutyczne. Mają one na celu korektę niewłaściwych postaw społecznych i wzorców zachowania oraz kształtowanie właściwego stosunku wobec samego siebie i otaczającego świata. Jednocześnie oddziaływania terapeutyczne stanowią istotną część ogólnego procesu wychowania w placówce.

Należy także pamiętać o prewencyjnej funkcji działalności placówek, zmierzającej do zapobiegania wystąpienia zaburzeń poprzez zmniejszanie czynników ryzyka. Działalność profilaktyczna placówki, mająca na celu zapobieganie dysfunkcjom w rozwoju społecznym wychowanków, związana jest głównie z pobudzaniem aktywności podopiecznych, dostarczaniem pozytywnych wzorców postępowania, wspieraniem i rozwijaniem uzdolnień wychowanków, kształtowaniem właściwych relacji interpersonalnych z innymi.

Zgodnie z art. 19 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej prowadzenie placówki wsparcia dziennego wymaga uzyskania zezwolenia, które wydaje się w formie decyzji administracyjnej na wniosek podmiotu występującego o jego wydanie. Wszystkie funkcjonujące na terenie miasta Opola świetlice posiadają status placówek wsparcia dziennego i działają na podstawie zezwolenia Prezydenta Miasta Opola.

Placówka wsparcia dziennego może być prowadzona w formie:

- 1) opiekuńczej,
- 2) specjalistycznej,
- 3) pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę poprzez działania animacyjne i socjoterapeutyczne.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce oraz organizację czasu wolnego, zabawę, zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań.

Z kolei placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie specjalistycznej, obok funkcji opiekuńczej opisanej powyżej, realizuje również zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne i logopedyczne oraz indywidualne programy korekcyjne, programy psychokorekcyjne lub psychoprofilaktyczne, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię. Placówka prowadzona w formie specjalistycznej dostosowuje rodzaje specjalizacji, w tym rodzaj zajęć, do problemów dzieci, które są kierowane do placówki.

Natomiast placówka wsparcia dziennego w formie pracy podwórkowej realizuje działania profilaktyczno-wychowawcze, w tym animacyjne i socjoterapeutyczne. Zajęcia realizowane są w środowisku otwartym – na ulicy, podwórku, boisku, w parku, ogrodzie jordanowskim, na dworcu oraz w innych miejscach spotkań dzieci i młodzieży, tj. tam gdzie w wolnym czasie funkcjonują nieformalne grupy dziecięce i młodzieżowe. Bardzo często praca podwórkowa staje się elementem naboru dzieci lub młodzieży do grup już zorganizowanych.

Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone w połączonych formach a struktura danej placówki powinna być określona w jej regulaminie.

Zestawienie placówek wsparcia dziennego w Opolu w 2018 (I półrocze)

Lp.	NAZWA ORGANIZACJI	FORMA ORGANIZACYJNA PLACÓWKI	NAZWA PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO (ŚWIETLICY) I ADRES	Liczba miejsc w placówce
1.	Stowarzyszenie Pomoc Dzieciom i Młodzieży SERCE DLA SERCA	OPIEKUŃCZA	SERCE DLA SERCA Opole ul. Ozimska 55	20

2.	Stowarzyszenie Twoja Fabryka Marzeń	FORMA ŁĄCZONA: OPIEKUŃCZA I SPECJALISTYCZNA	TWOJA FABRYKA MARZEŃ Opole ul. Nałkowskiej 16 (sala wynajęta w PSP 16)	15
3.	Stowarzyszenie IMMACULATA	FORMA ŁĄCZONA: OPIEKUŃCZA I SPECJALISTYCZNA	CEGIELKA Przy parafii Przemienienia Pańskiego Opole, ul. Grota Roweckiego 3	30
4.	HORYZONT – Fundacja Pomocy Dzieciom i Rodzinie	OPIEKUŃCZA	OAZA Opole ul. Sienkiewicza 20of.	20
5.	Fundacja Pomocy Dzieciom „Bądź Dobroczyńcą”	PRACA PODWÓRKOWA REALIZOWANA PRZEZ WYCHOWAWCĘ	PARASOL Opole, ul. Odrzańska 4	15
6.	Fundacja Pomocy Dzieciom „Bądź Dobroczyńcą”	FORMA ŁĄCZONA: OPIEKUŃCZA I SPECJALISTYCZNA	PROMYK Opole, ul. o. Czaplaka 1B	15
7.	Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom, Młodzieży i ich Rodzinom ELPIS	FORMA ŁĄCZONA: OPIEKUŃCZA I SPECJALISTYCZNA	PRZYSTAŃ Opole, ul. Damrota 6/E	15
8.	Chrześcijańska Służba Charytatywna	OPIEKUŃCZA	GARAŻ Opole, ul. Niedziałkowskiego 9a	30
9.	Opolski Klub Karate Kyokushin	PRACA PODWÓRKOWA REALIZOWANA PRZEZ WYCHOWAWCĘ	CHALLENGER Opole, ul. Chabrów 52	15
10.	Stowarzyszenie na Rzecz Integracji Środowiska Lokalnego „CHCIEJ CHCIEĆ”	OPIEKUŃCZA	SŁONECZNA ŚWIETLICA Przy parafii św. Jacka w Opolu przy ul. Tysiąclecia 11	15
11.	HORYZONT – Fundacja Pomocy Dzieciom i Rodzinie	PRACA PODWÓRKOWA REALIZOWANA PRZEZ WYCHOWAWCĘ	NARNIA Opole ul. Gorzołki 4 (sala wynajęta w PSP Nr 24)	15
12.	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie Ośrodek Readaptacji Społecznej „Szansa”	OPIEKUŃCZA	SZANSA Opole, ul. Małopolska 20a	30
13.	Opolskie Centrum Profilaktyki Środowiskowej	PRACA PODWÓRKOWA REALIZOWANA PRZEZ WYCHOWAWCĘ	STACJA Opole, ul. Wandy 1	15
14.	Stowarzyszenie „Opolska Pozytywka”	PRACA PODWÓRKOWA REALIZOWANA PRZEZ WYCHOWAWCĘ	POZYTYWKA Opole, ul. Strażacka 13 siedziba Ochotniczej Straży Pożarnej	15
			RAZEM:	265

Źródło: opracowanie własne Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Opola

Źródłem finansowania placówek wsparcia dziennego są m.in. środki pochodzące z opłat za wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych, przeznaczane na realizację zadań ujętych w Miejskim Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na dany rok kalendarzowy. Podmioty prowadzące placówki wsparcia dziennego otrzymują środki finansowe przeznaczone na bieżącą działalność w wyniku

otwartych konkursów ofert przeprowadzanych na podstawie przepisów ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Statystyka dotycząca działalności placówek wsparcia dziennego w latach 2014-2018.

Placówki wsparcia dziennego	2014 rok	2015 rok	2016 rok	2017	2018 I półrocze
Liczba placówek, na które wydane zostały zezwolenia	12	13	14	14	15
Łączna wysokość udzielonych dotacji	669.000 zł	685.000 zł	1.080.000 zł	1.060.000	1.110.000
Łączna liczba miejsc	240	260	275	250	265
Liczba dzieci zapisanych	492	480	500	520	540
Liczba dzieci uczestniczących w zajęciach	169	180	185	175	188

Źródło: opracowanie własne Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Opola

Monitoring funkcjonowania placówek wsparcia dziennego m.in. w zakresie zgodności wykształcenia osób zatrudnionych placówce z wymaganymi kwalifikacjami określonymi w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz z wykorzystania miejsc w placówkach prowadzi Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Opola.

III. ZASOBY PIECZY ZASTĘPCZEJ MIASTA OPOŁA

Pieczą zastępczą, jako formą opieki tymczasowej, jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców. Obowiązek organizacji pieczy zastępczej nałożony został na powiat.

Zgodnie z założeniem ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, umieszczenie dziecka w systemie pieczy zastępczej ma być ostatecznością, po wykorzystaniu wszystkich możliwych form wsparcia rodziny naturalnej oraz wstępem do dalszych działań. Warunkiem trafności i skuteczności udzielanej pomocy jest dokładne rozpoznanie potrzeb dziecka i rodziny oraz dostosowanie do nich form i sposobów wsparcia. Jednak pomimo podejmowania szerokiego spektrum działań na rzecz wspierania rodzin biologicznych, nadal istnieje potrzeba umieszczania dzieci w pieczy zastępczej. Z chwilą umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej niezbędnym jest podejmowanie dalszych działań zmierzających do zapewnienia dziecku właściwej opieki, wychowania i zaspokojenia jego potrzeb oraz podejmowanie wszelkich działań w celu umożliwienia dziecku powrotu do rodziny lub gdy jest to niemożliwe - dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – zapewnienie opieki i wychowania w środowisku zastępczym.

Pieczą zastępczą sprawowana jest w formie:

I. Rodzinnej, w tym w formie:

- a) rodziny zastępczej spokrewnionej,
- b) rodziny zastępczej niezawodowej
- c) rodziny zastępczej zawodowej, w tym zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego i zawodowej specjalistycznej.
- d) rodzinnego domu dziecka

II. Instytucjonalnej, w tym:

placówka opiekuńczo-wychowawcza typu:

sojalizacyjnego, interwencyjnego, specjalistyczno-terapeutycznego, rodzinnego

Zarówno w przypadku rodzinnej, jak i instytucjonalnej pieczy zastępczej, analiza przyczyn umieszczenia dzieci w zastępczych formach pieczy wskazuje, że najczęstszym powodem tej sytuacji są: bezradność

w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz uzależnienia, które odpowiadają za trwałą dysfunkcję rodziny. Powyższe przyczyny wskazują na konieczność podejmowania działań profilaktycznych i zaradczych wobec biologicznej rodziny dysfunkcyjnej w tym właśnie zakresie. Poniżej tabela obrazująca istniejący stan rzeczy:

Przyczyny / % dzieci	% dzieci przebywających w rodzinnych formach pieczy zastępczej			% dzieci przebywających w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
Sieroctwo	2	1	2	1	0	0
Pólsieroctwo	15	15	16	0	1	1
Uzależnienia rodziców	22	23	26	29	26	26
Przemoc w rodzinie	2	4	4	10	6	12
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	43	43	41	52	60	51
Niepełnosprawność co najmniej jednego z rodziców	0	0	0	0	0	0
Długotrwała lub ciężka choroba co najmniej jednego z rodziców	3	2	2	0	4	4
Ubóstwo	1	0	0	0	0	0
Bezrobocie	0	0	0	0	0	0
Nieodpowiednie warunki mieszkaniowe	3	2	3	0	0	0
Pobyt za granicą w celach zarobkowych co najmniej jednego z rodziców	5	5	5	0	0	0
Inne	4	5	1	8	3	6

Źródło: opracowania własne MOPR w Opolu

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadziła wiele zmian, które zobowiązały powiaty do zmniejszenia liczby dzieci w placówce opiekuńczo-wychowawczej do 30 dzieci; ta liczba dzieci w istniejących placówkach może funkcjonować do 1 stycznia 2021r., by z tą datą już nieodwołalnie mogły istnieć jedynie małe 14 osobowe placówki. Zmiany w ustawie także ograniczają rolę placówek opiekuńczo-wychowawczych na rzecz rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej chociażby poprzez przepisy zmieniające minimalny wiek dzieci kierowanych do placówek opiekuńczo-wychowawczych. W okresie 4 lat od wejścia w życie ustawy w placówce opiekuńczo-wychowawczej mogły być umieszczane dzieci powyżej 7 roku życia by z dniem 1 stycznia 2020 mogły tam przebywać jedynie dzieci powyżej 10 roku życia.

Statystyka dot. udziału form: rodzinnej i instytucjonalnej w sprawowanej pieczy zastępczej w mieście Opolu:

Średnia liczba dzieci w latach 2016-2018 przebywająca w rodzinnych formach pieczy zastępczej	Procent dzieci w latach 2016-2018 przebywających w rodzinnych formach pieczy zastępczej	Średnia liczba dzieci w latach 2016-2018 przebywająca w instytucjonalnej pieczy zastępczej	Procent dzieci w latach 2016-2018 przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej
190	73%	71	27%

Rodzinna piecza zastępcza

W przypadku kiedy rodzina naturalna nie wypełnia swojej funkcji względem dziecka w sposób prawidłowy, a zachowania poszczególnych jej członków mogą zagrażać dobru dziecka Kodeks Rodzinny i

Opiekunicy nakazuje zabranie dziecka z takiego środowiska. Rodzinna piecza zastępcza jest wówczas najważniejszym z alternatywnych form opieki nad dzieckiem podmiotem, oferującym optymalne warunki jego rozwoju. Pozyskiwanie i szkolenie kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe i zawodowe jest zatem nadrzędnym celem Programu na lata 2019 – 2021 w zakresie rozwoju pieczy zastępczej w Mieście Opolu.

W mieście Opolu największą liczbę stanowią spokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze. Prawie wszystkie rodziny spokrewnione to dziadkowie dziecka. Średnia wieku rodziców zastępczych spokrewnionych jest znacznie wyższa niż rodziców zastępczych niezawodowych, rzadziej też rodziców zastępczych spokrewnionych można skłonić do zmiany postaw wychowawczych wobec swoich wychowanków.

Liczba rodzin zastępczych:

Rodziny zastępcze/lata	2016	2017	2018
Spokrewnione	82	87	77
Niezawodowe	43	46	45
Zawodowe ogółem w tym:	2	3	3
o charakterze pogotowia rodzinnego	1	1	1
Rodzinne domy dziecka	3	3	3 (od 01.05.2018 r. – 2 RDD)
Rodzinna piecza zastępcza łącznie:	131	139	128 (od 1.05.2018r. - 127

Źródło: opracowania własne MOPR w Opolu

Liczba dzieci w rodzinach zastępczych:

Dzieci w rodzinach zastępczych/lata	2016	2017	2018
Spokrewnionych	100	107	99
Niezawodowych	60	66	67
Zawodowych ogółem w tym o charakterze pogotowia rodzinnego	2	10	9
Rodzinnych domach dziecka	19	20	11
Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej łącznie:	181	203	186

Źródło: opracowania własne MOPR w Opolu

Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej na terenie Miasta Opolu został wyznaczony Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu (zarządzenie Nr OR.I-0050.263.2011 Prezydenta Miasta Opolu z dnia 24 października 2011 roku).

Organizator rodzinnej pieczy zastępczej prowadzi aktywną działalność w obszarze współpracy ze środowiskiem lokalnym w zakresie wspierania rodzin zastępczych w każdej możliwej formie i dziedzinie. Zaobserwowano, że narasta problem związany z koniecznością umieszczenia dzieci w rodzinach zastępczych przy jednoczesnej zbyt małej liczbie rodzin zastępczych, w szczególności niezawodowych i zawodowych. Powyższa statystyka nie odzwierciedla braku potrzeb w tym zakresie lecz ograniczoną liczbę funkcjonujących w Mieście Opolu rodzin! Sytuacja ta pokazuje, że realizowane inicjatywy w ramach kampanii na rzecz rodzicielstwa zastępczego w tym - realne wsparcie – wzrost wynagrodzeń dla zawodowych form pieczy rodzinnej, środki finansowe na realizację świadczeń fakultatywnych, zapewnienie wyremontowanych lokali dla zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka -powinny być kontynuowane.

Brak miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej w Opolu powoduje konieczność zabezpieczania dzieci z naszego miasta w rodzinach zastępczych działających na terenie innych powiatów. Zgodnie z art. 191

ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w sytuacji tej wymagane jest zawarcie stosownego porozumienia pomiędzy starostami właściwych powiatów. Na podstawie tych porozumień miasto Opole pokrywa koszty utrzymania opolskich dzieci w rodzinach zastępczych na terenie innych powiatów, z czego również w rodzinach zastępczych zawodowych i rodzinnych domach dziecka, gdzie miasto partycypuje dodatkowo w pokrywaniu kosztów wynagrodzenia rodziny, utrzymaniu lokalu mieszkalnego. Z kolei w mieście Opolu w rodzinach zastępczych umieszczane są również dzieci z innych powiatów.

Liczba dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej ze względu na miejsce jej sprawowania:

Miejsce sprawowania pieczy zastępczej/lata	2016	2017	2018
Dzieci z miasta Opola wychowujące się na terenie innego powiatu w rodzinach zastępczych	59	56	62
Dzieci z innych powiatów wychowujące się w rodzinach zastępczych na terenie miasta Opola	30	31	35

Intencją i założeniem pieczy zastępczej jest jej tymczasowość, w związku z czym dziecko powinno przebywać w niej do momentu unormowania sytuacji życiowej jego rodziny. Konieczność umieszczenia dzieci z miasta Opola w rodzinach zastępczych funkcjonujących na terenie innych powiatów nie sprzyja działaniom na rzecz powrotu dziecka do rodziców biologicznych. Duża odległość, ponoszenie wydatków przez rodziców biologicznych na dojazdy do dziecka, znacznie dłuższy czas dojazdów do dziecka powodują szybkie znużenie części rodziców w walce o powrót ich dziecka do domu rodzinnego. Niezależnie jednak od lokalizacji rodziny zastępczej w stosunku do miejsca zamieszkania rodziny biologicznej, w zdecydowanej większości dzieci umieszczone w rodzinach zastępczych pozostają pod pieczą rodziców zastępczych do momentu osiągnięcia pełnoletności lub usamodzielnienia się. W okresie ostatnich lat nie odnotowuje się wzrostu liczby dzieci powracających do rodziny naturalnej.

Przyczyny opuszczenia przez dzieci (do 18 roku życia) rodziny zastępczej

Przyczyny / lata	2016	2017	2018
Powrót do rodziny naturalnej	1	2	3
Umieszczenie w innej rodzinie zastępczej	1	1	3
Przekazanie do adopcji	6	11	8
Umieszczenie w instytucjonalnej pieczy	3	3	4
Umieszczenie w domu pomocy społecznej	0	0	0
Zgon	0	0	0
Inny powód	0	1	0

Źródło: opracowania własne MOPR w Opolu

Pełnienie funkcji rodzica zastępczego ma wpływ na dotychczasowe funkcjonowanie związków i relacji rodzinnych, na każdego domownika. Bardzo ważne są dzieci naturalne rodziców zastępczych, które powinny być przygotowane do przyjęcia dziecka do rodziny zastępczej. Rodzinna piecza zastępcza jest pracą jedyną w swoim rodzaju. To o wiele więcej niż praca zlecona. Piecza zastępcza „wykorzystuje” bowiem domowe środowisko rodzinne rodziców zastępczych. Przyjęcie do rodziny i otoczenie opieką dzieci, szczególnie tych które doświadczyły przemocy czy zaniedbania, wymaga wysokiego poziomu autorefleksji i automotywacji rodziców zastępczych. W radzeniu sobie z wychowaniem dzieci przyjętych oraz trudnymi sytuacjami, które mogą się pojawić w trakcie sprawowania nad nimi pieczy pomaga poczucie własnej wartości, wiara we własne siły i skuteczność podejmowanych działań oraz wiedza o potencjale własnej rodziny – jej strukturze, wzajemnych powiązaniach, relacjach, mocnych i słabych stronach.

Rodziny zastępcze, aby skutecznie pomagać powierzonym dzieciom, muszą być otoczone odpowiednim wsparciem. Szczególnym sprzymierzeńcem jest koordynator rodzinnej pieczy zastępczej, który przede wszystkim wspiera rodziny zastępcze w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej. Rodziny

zastępcze w zależności od potrzeb mają także możliwość korzystania z pomocy pedagoga, terapeuty, psychologa, prawnika. Pomoc udzielana jest indywidualnie lub grupowo w formie grup wsparcia.

Wsparcie rodzinnej pieczy zastępczej:

lata	2016	2017	2018
Liczba koordynatorów	5	5	6
Liczba rodzin zastępczych (w tym rodzinne domy dziecka)	130	139	128 (od 1.05.2018r.- 127)
Liczba rodzin zastępczych korzystających z pomocy psychologicznej	32	34	28
Liczba rodzin zastępczych korzystających z pomocy terapeuty rodziny	39	41	26
Liczba rodzin zastępczych korzystających z pomocy terapeuty ds. uzależnień	0	0	0
Liczba dzieci z rodzin zastępczych korzystających z pomocy specjalistów (logopeda, pedagog)	36	42	41

Źródło: opracowania własne MOPR w Opolu

W myśl zapisów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka. W mieście Opolu powyższy standard został osiągnięty. Wzrost zainteresowania tą formą pomocy jest zjawiskiem pozytywnym, świadczącym nie tylko o potrzebach w tym zakresie, ale i jakości pracy tej grupy zawodowej na rzecz rodzicielstwa zastępczego.

Instytucjonalna piecza zastępcza

Kierowanie dziecka pozbawionego częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej do placówki opiekuńczo-wychowawczej może nastąpić po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy rodzinie lub umieszczenia w rodzinnej pieczy zastępczej.

Podstawowe zadania placówki opiekuńczo-wychowawczej to:

1. Zapewnianie dziecku całodobowej opieki i wychowania oraz zaspokajanie jego niezbędnych potrzeb, w szczególności emocjonalnych, rozwojowych, bytowych, zdrowotnych, społecznych i religijnych,
2. Realizacja przygotowanego we współpracy z asystentem rodziny planu pomocy dziecku,
3. Umożliwienie kontaktu dziecka z rodzicami i innymi osobami bliskimi chyba, że sąd postanowi inaczej,
4. Podejmowanie działań w celu powrotu dziecka do rodziny,
5. Zapewnianie dziecku dostępu do kształcenia dostosowanego do jego wieku i możliwości rozwojowych, stwarzanie warunków do fizycznego, psychicznego poznawczego rozwoju oraz wyrównywania deficytów rozwojowych dziecka,
6. Objęcie dziecka działaniami terapeutycznymi,
7. Zapewnienie dziecku korzystania z przysługujących świadczeń zdrowotnych.

Zgodnie z art. 95 ust. 3 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w placówce opiekuńczo-wychowawczej można umieścić w tym samym czasie nie więcej niż 14 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletniość w pieczy zastępczej. Okres przejściowy, w którym liczba dzieci nie może być wyższa niż 30, zgodnie z art. 230 cyt. ustawy, wynosi 9 lat od dnia wejścia w życie ustawy tj. do dnia 1 stycznia 2021 roku, tym samym wyłącznie do tej daty mogą funkcjonować placówki 30-osobowe.

Z uwagi na uproszczenie organizacyjne oraz oszczędność środków finansowych do obsługi placówek opiekuńczo - wychowawczych w Mieście Opolu z dniem 1 stycznia 2013 roku przy ul. Dambonia 3 została utworzona jednostka organizacyjna - Centrum Obsługi Administracyjnej Placówek Opiekuńczo –

Wychowawczych, której obecna siedziba (od 1 maja 2018 roku) mieści się w Opolu przy ul. Powstańców Śl. 14.

Na dzień 31 grudnia 2018 r. w mieście Opolu funkcjonują 4 placówki opiekuńczo-wychowawcze obsługiwane przez Centrum Obsługi Administracyjnej Placówek Opiekuńczo – Wychowawczych :

1. Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Dom Dziecka” w Opolu, zlokalizowana obecnie przy ul. Alei Przyjaźni 26 w Opolu (z dniem 1 maja 2018r. przeniesiona z ul. Dambonia 3) – na 14 miejsc,
2. Placówka opiekuńczo – Wychowawcza „Nasz Dom” w Opolu, zlokalizowana przy ul. Krakowskiej 34a/1- na 12 miejsc,
3. Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza „Mój Dom” w Opolu, zlokalizowana przy ul. 1 Maja – 13/3 – na 14 miejsc,
4. Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Dom Dziecka na Pasiece” w Opolu zlokalizowana przy ul. Powstańców Śląskich 14 w Opolu – na 30 miejsc.

Łącznie w Opolu, (na dzień 31 grudnia 2018r.) na podstawie decyzji Wojewody Opolskiego, w placówkach opiekuńczo-wychowawczych w Opolu funkcjonuje 70 miejsc, w których mogą być umieszczane dzieci zarówno z terenu miasta Opola jak i innych powiatów.

Miasto Opole rozpoczęło proces reorganizacji i tworzenia nowych placówek już 30 grudnia 2010r. Obecnie w swoich zasobach posiada tylko jedną – 30 osobową placówkę opiekuńczo - wychowawczą - „Dom Dziecka na Pasiece” w Opolu przy ul. Powstańców Śląskich 14 (pkt 4), która mimo, iż już od 1 października 2017r. funkcjonuje w strukturze organizacyjnej Centrum Obsługi Administracyjnej Placówek Opiekuńczo – Wychowawczych w Opolu, wymaga jednak dalszej reorganizacji. Proces ten zaplanowano do realizacji w 2019 roku.

Liczba dzieci z terenu Miasta Opola przebywająca w placówkach opiekuńczo-wychowawczych:

Liczba dzieci w placówkach/lata	2016	2017	2018
Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Dom Dziecka na Pasiece” w Opolu	32	27	28
Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Dom Dziecka” w Opolu	23	16	17
Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Nasz Dom” w Opolu	11	12	11
Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza „Mój Dom” w Opolu	13	14	13

Źródło: opracowania własne MOPR w Opolu

Liczba miejsc w instytucjonalnej pieczy zastępczej w Opolu nie zawsze jest wystarczająca co powoduje konieczność zabezpieczania dzieci z miasta Opola w domach dziecka działających na terenie innych powiatów. Z kolei dzieci z innych powiatów są umieszczane w naszych placówkach opiekuńczo - wychowawczych.

Liczba dzieci w pieczy instytucjonalnej ze względu na miejsce jej sprawowania:

Miejsce sprawowania pieczy zastępczej/lata	2016	2017	2018
Dzieci z miasta Opola wychowujące się na terenie innego powiatu w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	15	6	6
Dzieci z innych powiatów wychowujące się w placówkach opiekuńczo-wychowawczych funkcjonujących na terenie miasta Opola	2	1	0

Źródło: opracowania własne MOPR w Opolu

Pomoc dla osób usamodzielnianych

W życiu dzieci objętych pieczą zastępczą szczególnie trudnym okresem jest moment usamodzielnienia. W domu rodzinnym przygotowanie do tego momentu odbywa się w sposób naturalny. W przypadku usamodzielnianych wychowanków jest inaczej, gdyż możliwości korzystania z dotychczasowej pomocy są ograniczone. Dlatego też wychowankowie, którzy osiągnęli pełnoletniość w rodzinach zastępczych oraz placówkach opiekuńczo – wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych zostają objęci pomocą mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie i integrację ze środowiskiem.

Zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej osoba pełnoletnia opuszczająca rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną może otrzymać następujące formy pomocy: pomoc na usamodzielnienie, pomoc na kontynuowanie nauki, pomoc na zagospodarowanie - formy finansowe, pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych i pomoc w uzyskaniu zatrudnienia oraz pomoc prawna i psychologiczną.

Warunkiem przyznania pomocy na kontynuowanie nauki i na usamodzielnienie jest realizacja Indywidualnego Programu Usamodzielnienia.

Liczba osób w Mieście Opole, która realizowała indywidualny program usamodzielnienia

Lata	2016	2017	2018
Liczba osób	180	211	185

Poniżej dane dotyczące pomocy uzyskanej przez osoby pełnoletnie opuszczające rodzinne formy pieczy zastępczej oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Lata	2016	2017	2018
Pełnoletnie osoby opuszczające rodzinne formy pieczy zastępczej			
Liczba osób ogółem	58	56	41
w tym:			
Pomoc pieniężna na usamodzielnienie-liczba osób	9	7	3
Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki-liczba osób	40	42	34
Pomoc pieniężna na zagospodarowanie-liczba osób	9	7	4
Pełnoletnie osoby opuszczające placówki opiekuńczo-wychowawcze			
Liczba osób ogółem	53	36	34
w tym:			
Pomoc pieniężna na usamodzielnienie-liczba osób	18	4	5
Pomoc pieniężna na kontynuowanie nauki-liczba osób	23	28	25
Pomoc pieniężna na zagospodarowanie-liczba osób	12	4	4

Z posiadanych danych wynika, że istnieją istotne różnice dotyczące doświadczenia i uzyskanej samodzielności wychowanków pochodzących z instytucjonalnej i rodzinnej pieczy zastępczej. Wychowankowie pieczy rodzinnej w zdecydowanej większości mają już doświadczenie w funkcjonowaniu w dorosłym życiu, wykazują się dużą samodzielnością i dojrzałością przy podejmowaniu decyzji, a także konsekwencją w postępowaniu. Wychowankowie z pieczy instytucjonalnej są na początku tej drogi. Mogą zatem wymagać większego wsparcia i monitoringu w stawianiu samodzielnych kroków. Także aspiracje edukacyjne usamodzielnianych się wychowanków z rodzin zastępczych są znacznie wyższe niż usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych czy zakładów poprawczych.

W odniesieniu do obydwu grup można stwierdzić, że momentem opuszczenia pieczy zastępczej jest ukończenie szkoły lub osiągnięcie pełnoletniości. Jest to zazwyczaj 18-19 rok życia. Opuszczenie pieczy zastępczej nie zawsze związane jest wyprowadzką z dotychczasowego miejsca pobytu. Zasada ta dotyczy najczęściej wychowanków pieczy rodzinnej. Mimo, że granicą rozpoczynającą samodzielne życie było przejście na kontynuację nauki, w grupie tej młodzież korzystała nadal ze wsparcia rodzin zastępczych zamieszkując wspólnie z nimi. Wychowankowie pieczy instytucjonalnej częściej opuszczali pieczę tuż po ukończeniu szkoły lub osiągnięciu pełnoletniości. Po opuszczeniu pieczy wychowankowie nieposiadający czasowo innych możliwości zamieszkania i znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej zamieszkiwali m. in. w mieszkaniach chronionych. W zasobach miasta Opola funkcjonują mieszkania chronione, zlokalizowane przy ul. Małopolskiej 20A dla 6 osób oraz mieszkanie chronione przy ul. Oświęcimskiej dla 2 dwóch osób – usamodzielniających się wychowanek pieczy zastępczej z dziećmi.

W ramach wspierania osób usamodzielnianych miasto Opole stworzyło regulacje na poziomie prawa miejscowego w obrębie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Opola, ustalające pierwszeństwo zawarcia umowy najmu lokalu mieszkalnego, lokalu socjalnego albo lokalu do remontu przysługuje m.in. osobom, które cyt. ”uzyskały pełnoletność w instytucjonalnej placówce opiekuńczo – wychowawczej, zawodowej rodzinie zastępczej, rodzinie zastępczej spokrewnionej, niezawodowej rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka, a ostatnim miejscem zamieszkania i zameldowania na pobyt stały lub czasowy, przed pobytem w pieczy zastępczej było miasto Opole, pod warunkiem, że z wnioskiem o najem lokalu wystąpią w ciągu dwóch lat od osiągnięcia pełnoletności” (uchwała Nr XI/163/15 Rady Miasta Opola z dnia 28 maja 2015r. ze zm.). Ta niezaprzeczalna preferencja osób opuszczających pieczę zastępczą, z pominięciem systemu punktowego, który obowiązuje innych beneficjentów powyższej regulacji, skutkowało przydziałem mieszkań do remontu dla osób uprawnionych jak niżej;

lata	2016	2017	2018
liczba złożonych wniosków	12	13	22
przydział mieszkań	6	3	5 (kolejne 3 z listy 2018 w trakcie rozpatrywania)

Dodatkowym atrybutem zasad przydziału jest zachowanie ciągłości w oczekiwaniu na realizację niezrealizowanych wniosków z roku poprzedniego pod warunkiem ponownego złożenia wniosku w danym roku (uprawnienie nie ustaje, uznaje się datę złożenia pierwszego wniosku).

Projekty unijne realizowane w Opolu

1) Bliżej rodziny i dziecka – wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz wsparcie pieczy zastępczej

Od 01 kwietnia 2016 r. do 31 marca 2018 r. Miasto Opole realizowało umowę o partnerstwie na rzecz realizacji projektu **Bliżej rodziny i dziecka – wsparcie rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze oraz wsparcie pieczy zastępczej** w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020, Oś priorytetowa VIII-Integracja Społeczna, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego jako partner Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej w Opolu.

W ramach działań projektowych zatrudniono trzech asystentów rodziny, pracownika socjalnego, psychologa oraz terapeutę, który świadczyli specjalistyczne usługi dla rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze w Mieście Opole. Wsparciem objęto 50 rodzin, w tym 136 dzieci.

Prowadzono „Akademię rodzica” dla rodzin przeżywających problemy opiekuńczo – wychowawcze. Uczestnicy projektu mogli również skorzystać z terapii indywidualnej oraz rodzinnej, jak również z poradnictwa prawnego.

Utworzono mieszkanie chronione przeznaczone dla 2 osób - usamodzielnianych wychowanek pieczy zastępczej (placówek opiekuńczo-wychowawczych) wraz z dziećmi, nieposiadających czasowo innych możliwości

zamieszkania i znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Prowadzono grupę wsparcia dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej przebywających w mieszkaniu chronionym. Zorganizowano spotkanie integracyjno – warsztatowe dla rodzin przeżywających problemy opiekuńczo – wychowawcze.

2) „Trudny start, lepsza przyszłość”

W roku 2018 Miasto Opole przystąpiło do realizacji projektu pn. "Trudny start, lepsza przyszłość" - program wsparcia rodzin i pieczy zastępczej w Mieście Opolu jako działanie 8.1 Dostęp do wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020. Głównym celem projektu jest rozwój kompleksowego wsparcia dla rodzin przeżywających problemy opiekuńczo-wychowawcze (w tym w sytuacji zagrożenia utraty możliwości opieki nad dziećmi) i pieczy zastępczej, jak również poszerzenie oferty wsparcia placówek wsparcia dziennego funkcjonujących w Opolu w okresie trwania projektu. Umowa na realizację projektu została zawarta z IZ w dniu 06.07.2018 r., projekt będzie on realizowany do 31.12.2020r.

Realizatorem zadań z zakresu wspierania pieczy zastępczej i wspierania rodzin przeżywających problemy opiekuńczo – wychowawcze jest Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu. Do udziału w projekcie zostały zaproszone dzieci przebywające w pieczy zastępczej, rodziny zastępcze i biologiczne oraz dzieci biologiczne rodziców zastępczych.

W ramach projektu realizowane są 11-dniowe integracyjne turnusy wyjazdowe dla dzieci i rodziców zastępczych, ich biologicznych dzieci oraz rodziców biologicznych dzieci przebywających w pieczy zastępczej, w ramach których organizowane są warsztaty integracyjne, edukacja i terapia. W ramach działań realizowana jest również Akademia rodzica, która jest kontynuowana również w systemie stacjonarnym. Kolejną formą to usługa aktywnej integracji o charakterze edukacyjnym dla dzieci przebywających w pieczy zastępczej prowadzona w formie wyjazdowej. Kierowane są do nich zajęcia o charakterze społecznym, w tym integracyjnym, rekreacyjno-sportowym i kulturalnym.

Realizatorem części projektu dotyczącego rozwoju placówek wsparcia dziennego i ich oferty jest Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Opola. Celem realizacji tej części zadania jest utworzenie mobilnych gabinetów terapeutycznych, w ramach których zaplanowano realizację terapii w formie integracji sensorycznej oraz urządzeniem EEG Biofeedback służącym do regulowania czynności bioelektrycznych mózgu. Kosztem kwalifikowalnym w projekcie jest zakup sprzętów i urządzeń do IS oraz urządzenia EEG Biofeedback celem wyposażenia mobilnych gabinetów. Terapia z użyciem powyższych urządzeń oraz zajęcia artystyczno-językowe będą świadczone na rzecz dzieci przebywających w placówkach wsparcia dziennego przez przeszkolonych w ramach projektu specjalistów.

IV. ANALIZA SWOT SYSTEMU WSPIERANIA RODZINY I PIECZY ZASTĘPCZEJ NA TERENIE MIASTA OPOLA

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - dobrze rozwinięta infrastruktura pomocy społecznej i pomocy rodzinie; - doświadczona i wykwalifikowana kadra organizatora rodzinnej pieczy zastępczej; - funkcjonowanie 3 zawodowych rodzin zastępczych, - posiadanie doświadczenia w prowadzeniu szkoleń dla rodzin zastępczych; - nieodpłatne szkolenia dla kandydatów na rodziców zastępczych i prowadzących rodzinne domy dziecka; - posiadane zaplecze lokalowe do prowadzenia szkoleń; - bezpłatne poradnictwo specjalistyczne realizowane przez jednostki publiczne i organizacje pozarządowe - zasoby instytucjonalne w Mieście Opolu wspierające 	<ul style="list-style-type: none"> -niewystarczające środki finansowe na realizację świadczeń fakultatywnych, -niewielka liczba organizacji pozarządowych, działających na rzecz wsparcia rodziny. -niska aktywność rodzin w zakresie organizowania się w grupy samopomocowe. -brak możliwości szybkiej konsultacji medycznej i dostępu do pomocy specjalistycznej, - niewystarczająca ilość kandydatów do pełnienia funkcji niezawodowych i zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzinnych domów dziecka; -brak kandydatów na rodziny wspierające i rodziny pomocowe;

<p>rodzinę;</p> <ul style="list-style-type: none"> - dobra współpraca między instytucjami organizacjami działającymi na rzecz rodziny; - rozwijająca się sieć żłobków oferujących opiekę nad dzieckiem do lat 3 oraz przedszkoli; - liczne placówki oświatowe o różnym profilu; -funkcjonowanie czterech placówek opiekuńczo – wychowawczych, ze wspólną obsługą administracyjną; -zaawansowany poziom reorganizacji placówek opiekuńczo-wychowawczych w placówki 14-osobowe; - wysoka jakość świadczonych usług w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, - sieć placówek wsparcia dziennego; - oferta zajęć pozalekcyjnych, kulturalnych i sportowych dla dzieci i młodzieży; -dostęp do mieszkań chronionych dla pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej; -możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych wspierających system pieczy zastępczej; - doświadczenie w pozyskiwaniu środków spoza budżetu gminy; 	<ul style="list-style-type: none"> -zbyt niskie wynagrodzenie rodzin zastępczych zawodowych i prowadzących rodzinne domy dziecka; -niewystarczająca ilość miejsc w rodzinach zastępczych; -wzrastająca liczba dzieci kwalifikujących się do umieszczenia w rodzinnej pieczy zastępczej; - wzrastająca liczba dzieci umieszczanych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w tym poniżej 10 roku życia; -brak świadomości społecznej o potrzebach w zakresie opieki nad dzieckiem i rodziną; - brak zintegrowanych działań na rzecz: rodzin biologicznych dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej oraz wychowanków z rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo – wychowawczych; - brak świadomości społecznej o potrzebach w zakresie pieczy zastępczej; - niewystarczająca ilość kadry realizującej zadania z zakresu pieczy zastępczej; - niechęć wolontariuszy do działania w obszarze pieczy zastępczej; - niska efektywność działań promujących rodzicielstwo zastępcze; - wydłużające się procedury umieszczania dzieci w rodzinie adopcyjnej
<p>Szanse</p>	<p>Zagrożenia</p>
<ul style="list-style-type: none"> -możliwości lokalowe i kadrowe do tworzenia systemu wsparcia najsłabszych grup społecznych oraz samopomocowych, -możliwość wymiany doświadczeń z innymi gminami i miastami partnerskimi, -rosnąca aktywność obywatelska, -promocja wartości rodziny i intensyfikacja działań na rzecz rodziny, -dostęp do funduszy rządowych, strukturalnych UE oraz innych źródeł pozabudżetowych; -udział rodzin zastępczych w programach i projektach realizowanych przez MOPR; -współpraca międzyinstytucjonalna na rzecz rodzin zastępczych; -wdrażanie nowych ponadstandardowych metod i form pracy z dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej oraz rodzicami zastępczymi; -rozwój wolontariatu na rzecz dzieci i młodzieży z rodzin zastępczych; -możliwość zlecania zadań organizacjom pozarządowym 	<ul style="list-style-type: none"> -wysokie koszty utrzymania rodziny; - obserwowane zjawiska patologii wśród dzieci i młodzieży; -nieumiejętność szukania pomocy przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym; - niewystarczające zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych w mieście (brak tanich mieszkań); -niewystarczające środki na realizację zadań ustawowych, skutkujące niskim wynagrodzeniem dla osób realizujących zadania w obszarze pieczy zastępczej; -brak chętnych rodzin do sprawowania funkcji rodziny zastępczej; -długotrwałe procedury związane z prowadzeniem postępowań sądowych, w tym adopcyjnych; -wypalenie zawodowe rodzin zastępczych; -niewystarczająca liczba zawodowych i niezawodowych rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka; -niedostateczne umiejętności społeczne rodziców biologicznych skutkujące trudnościami w porozumiewaniu się z rodzinami zastępczymi; -wysokie zagrożenie stresem zawodowym pracowników pomocy społecznej; -nieadekwatne do nakładu pracy wynagrodzenie zawodowych rodzin zastępczych i prowadzących

V. CELE, DZIAŁANIA I WSKAŹNIKI PROGRAMU

CEL GŁÓWNY PROGRAMU:

Promowanie wartości rodziny oraz zapewnienie dzieciom i rodzinom w Mieście Opolu warunków dobrego funkcjonowania i rozwoju oraz pomocy w sytuacjach trudnych poprzez doskonalenie systemu wsparcia rodziny i osiągnięcie standardów systemu pieczy zastępczej. Cel główny programu sformułowano po analizie posiadanych zasobów oraz analizie potrzeb zarówno systemu wsparcia rodziny, jak i systemu pieczy zastępczej. Cel główny programu zostanie osiągnięty poprzez realizację celów szczegółowych

1) CEL OPERACYJNY: Promowanie wartości rodziny, pozytywnego wizerunku rodziny oraz wspieranie rodzin z Miasta Opola

Działania:

1. Organizowanie w przestrzeni publicznej wydarzeń, kampanii oraz inicjatyw aktywizujących i integrujących opolskie rodziny oraz promujących wartość rodziny.
2. Realizacja inicjatyw na rzecz konstruktywnego spędzania czasu wolnego przez dzieci, młodzież i dorosłych, w tym zwiększanie dostępu do zajęć sportowych, kulturalnych i rekreacji.
3. Realizacja programów miejskich skierowanych na realizację polityki prorodzinnej, integracji międzypokoleniowej oraz na rzecz osób wymagających szczególnej opieki.
4. Działalność edukacyjno-informacyjna na rzecz rodziny.
5. Realizacja szeroko rozumianej polityki prorodzinnej, w tym dostępu do opieki nad dzieckiem wieku do lat 3, dostępu do szerokiej oferty edukacyjnej na wszystkich szczeblach, zdrowotnej, mieszkaniowej, rozwój rynku pracy.

Wskaźniki:

1. Liczba zrealizowanych wydarzeń, kampanii oraz inicjatyw oraz liczba uczestników.
2. Liczba zrealizowanych inicjatyw w zakresie konstruktywnego spędzania czasu wolnego oraz liczba uczestników.
3. Liczba realizowanych miejskich programów.
4. Liczba przeprowadzonych przedsięwzięć oraz liczba odbiorców działań edukacyjno-informacyjnych na rzecz rodziny.
5. Liczba inicjatyw podjętych w obszarze polityki prorodzinnej.

2) CEL OPERACYJNY: Rozwój systemu wsparcia rodzin zagrożonych dysfunkcją oraz przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych

Działania:

1. Rozwijanie sieci placówek wsparcia dziennego.
2. Rozwijanie systemu wsparcia rodzin przez promowanie usług rodzin wspierających.
3. Prowadzenie warsztatów i innych form pracy grupowej zwiększających kompetencje wychowawcze opiekunów.
4. Rozwijanie wsparcia rodziny przez wolontariuszy.
5. Zapewnianie dostępu do systemu wsparcia psychologicznego dla kadry pracującej z rodzinami.
6. Rozwój współpracy interdyscyplinarnej pomiędzy służbami działającymi na rzecz rodziny.

Wskaźniki:

1. Liczba placówek wsparcia dziennego oraz dzieci i młodzieży korzystających z ich oferty.
2. Liczba pozyskanych rodzin wspierających oraz liczba osób i rodzin, które uzyskały wsparcie ze strony rodzin wspierających.
3. Liczba przeprowadzonych warsztatów oraz uczestników tych warsztatów.

4. Liczba wolontariuszy zaangażowanych we wspieranie rodziny oraz liczba objętych wsparciem rodzin i osób.
5. Liczba osób korzystających ze wsparcia.

3) CEL OPERACYJNY: Rozwój pieczy zastępczej

Działania:

1. Promocja systemu rodzinnej pieczy zastępczej.
2. Rozwój infrastruktury przygotowanych do zamieszkania, wyremontowanych mieszkań z zasobów gminy na cele realizacji form rodzinnej pieczy zastępczej.
3. Organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych mających na celu podnoszenie ich kompetencji.
4. Organizowanie konstruktywnych kontaktów rodzin zastępczych oraz biologicznych w celu wspierania procesu powrotu dziecka z pieczy rodzinnej do rodziny biologicznej.
5. Zwiększenie środków finansowych na wynagrodzenia dla zawodowych rodzin zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka.
6. Przeprowadzenie ostatecznej reorganizacji placówek opiekuńczo-wychowawczych do placówek 14-osobowych.
7. Rozwój wolontariatu działającego w obszarze pieczy zastępczej.
8. Rozwój współpracy między wszystkimi instytucjami działającymi w obszarze pieczy zastępczej oraz sektorem pozarządowym.

Wskaźniki:

1. Liczba podejmowanych inicjatyw oraz liczba pozyskanych kandydatów do pełnienia rodzinnej pieczy zastępczej i liczba nowo powstałych rodzinnych form pieczy.
2. Liczba mieszkań gotowych do zamieszkania przeznaczonych na cele wsparcia rodzinnej pieczy zastępczej.
3. Liczba szkoleń dla rodzin zastępczych, liczba odbiorców tych szkoleń.
4. Liczba dzieci, które powróciły z pieczy zastępczej do rodziny biologicznej.
5. Liczba prowadzących formy zawodowej rodzinnej pieczy zastępczej objętych zwiększeniem wynagrodzenia, wysokość środków finansowych zaangażowanych na zwiększenie wynagrodzeń.
6. Liczba 14 - osobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych uzyskanych w wyniku reorganizacji, funkcjonujących w Mieście Opolu.
7. Liczba wolontariuszy działających w obszarze pieczy zastępczej oraz liczba osób objętych wsparciem przez wolontariuszy.

VI. LIMIT ZASTĘPCZYCH RODZIN ZAWODOWYCH NA DANY ROK KALENDARZOWY

Rok	2019	2020	2021
Liczba rodzin zastępczych zawodowych	5	6	6

VII. REALIZATORZY PROGRAMU

Program Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej w Opolu realizowany będzie przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu, Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Opolu, Wydział Oświaty Urzędu Miasta Opolu, placówki opiekuńczo-wychowawcze, placówki wsparcia dziennego funkcjonujące na terenie miasta Opolu oraz organizacje pozarządowe statutowo działające w przedmiotowym zakresie i inne podmioty, osoby i instytucje zaangażowane w system wspierania rodziny i rozwoju pieczy zastępczej.

Realizując program wymienione wyżej jednostki współpracować będą w realizacji zawartych w programie zadań ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi.

VIII. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Źródłem finansowania przyjętych do realizacji zadań będą środki z budżetu miasta Opola, środki pozyskane w ramach resortowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, środki własne organizacji pozarządowych oraz inne pozyskane w ramach konkursów ze źródeł zewnętrznych.

IX. MONITORING

Monitoring programu będzie miał na celu ocenę czy realizowane są wszystkie zaplanowane działania. Monitorowanie będzie spełniać funkcję wewnętrznej kontroli założonych celów i realizowanych zadań. Każdego roku do 31 marca będzie przedkładane Radzie Miasta Opola sprawozdanie z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny oraz systemu pieczy zastępczej oraz informacja o potrzebach w tym zakresie, sporządzane przez Wydział Polityki Społecznej we współpracy z realizatorami programu.

Ocena realizacji programu będzie się odbywać corocznie na podstawie sprawozdań przedkładanych w każdym roku przez realizatorów zadań. Skuteczna realizacja niniejszego programu będzie uzależniona od dostępności środków finansowych niezbędnych do realizacji zapisów programu, zaangażowania lokalnych zasobów instytucjonalnych we wspólne działania, koordynacji działań i współpracy zainteresowanych podmiotów.

Uzasadnienie

do projektu uchwały w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej w Opolu na lata 2019 – 2021

Zgodnie z art. 176 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej do zadań własnych gminy należy opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny. Natomiast art. 180 pkt 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej określa, iż do zadań własnych powiatu należy opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych. Konstrukcja Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej na lata 2019-2021 realizowanego przez Miasto Opole na prawach powiatu, uwzględnia zakres zarówno zadań gminy jak i zadań powiatu w ramach jednej spójnej strategii. Program uwzględnia lokalne zasoby i uwarunkowania i określa kierunki działań w perspektywie 3-letniej, ze szczególnym uwzględnieniem działań zmierzających do wspierania rodziny oraz do rozwoju i wzmocnienia rodzinnych form pieczy zastępczej, a tym samym zapewniania dziecku prawa do wychowywania się w stabilnym środowisku. Program przewiduje współpracę różnych instytucji publicznych (pomoc społeczna, sąd, policja, instytucje oświaty, podmioty lecznicze) ale także organizacji pozarządowych i kościelnych, działających na rzecz rodziny w Opolu. Realizacja programu jest działaniem długofalowym, a jego skuteczność zależeć będzie od stopnia zaangażowania rodziny, której udzielana jest pomoc i wsparcie, wydolności systemu pomocy społecznej oraz współpracy wszystkich ww. podmiotów, ale także od szeroko rozumianej polityki prorodzinnej Miasta Opola. Do określenia zadań i celów Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej w Opolu na lata 2019-2021, wykorzystano dane o osobach i rodzinach objętych różnymi formami wsparcia przez Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Opolu, dane wynikające z oceny realizacji Programu Wspierania Rodziny i Rozwoju Pieczy Zastępczej w Opolu w latach 2016-2018, a także dane ze sprawozdań z realizacji zadań z zakresu wspierania rodziny oraz systemu pieczy zastępczej oraz informacji o potrzebach w tym zakresie, przedkładanych corocznie Radzie Miasta Opola.

Uchwała jest dokumentem strategicznym, nakreślającym kierunki działań w perspektywie 3-letniej w zakresie wspierania rodziny oraz rozwoju pieczy zastępczej. Realizacja Programu będzie finansowana:

- ze środków własnych pochodzących z budżetu Gminy Miasta Opola,
- z dotacji celowych z budżetu państwa,
- z programów rządowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- z funduszy zewnętrznych, w tym europejskich,
- ze środków pozyskanych z innych źródeł.

Wysokość środków finansowych na realizację Programu będzie ujęta w przyjmowanej corocznie uchwale budżetowej Rady Miasta Opola oraz w jej zmianach.